

Iisalmen kaupungin hyvinvoinnin edistämisen vuosiraportti 2022

1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen taustaa

Iisalmelaisten hyvinvoinnin edistämistyötä ohjaa laaja hyvinvointikertomus- ja suunnitelma, joka hyväksyttiin hyvinvointijaostossa 31.1.2022, sivistys- ja hyvinvointilautakunnassa 1.2.2022, kaupunginhallituksessa 7.2.2022 ja kaupunginvaltuustossa 21.2.2022. Kertomus ja suunnitelma pitävät sisällään arvioinnin eri väestöryhmien tilasta sekä suunnitelman ja linjaukset hyvinvoinnin edistämisestä vuosille 2022–2025. Lisäksi seudullinen Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksyttiin maaliskuussa kaupunginvaltuustossa.

Hyvinvointisuunnitelman 2022–2025 tavoite kiteytyy ajatukseen jokaisen kuntalaisen hyvinvoinnista, osallisuudesta ja aktiivisuudesta. Tähän pyritään seuraavin tavoittein:

- Edistämme terveellistä ja osallistavaa elämäntapaa
- Kehitämme viihtyisän, toimivan ja turvallisen elinympäristön
- Turvaamme perheiden, lasten ja nuorten mahdollisuudet turvalliseen kasvuun ja hyvään oppimiseen

Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain (Terveydenhuoltolaki 12 §). Vuosittaisessa raportoinnissa käytetään viimeisimpiä saatavilla olevia indikaattoritietoja, kaikki tiedot eivät päivitty vuosittain tai tulokset tulevat vuoden lopussa.

2. Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Lapset ja nuoret

Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista.	Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista.
4,7 % (2021)	15,0 % (2021)
4,0 % Koko maa	15,9 % Koko maa

Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 7 - 12-vuotiailla	Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (HYTE k)
31,0 (2021) 29,6 (2019)	16,6 % (2021) 19 % (2019)
24,9 Koko maa	18 % Koko maa

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista
47,3 % (2021)	18,0 % (2021)
42,8 % Koko maa	24,3 % Koko maa

Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % 8. ja 9. luokan oppilaista
31,3 % (2021) 37,9 % (2019)	44,4 % (2021)
34,4 % Koko maa	40,3 % Koko maa

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky
47,1 % (2022) 42,2 (2021)	58,5 % (2022) 43,2 % (2021)
38,4 % Koko maa	41,2 % Koko maa

Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä, % 4. ja 5. luokan oppilaista	Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista
3,7 (2021)	9,6 % (2021)	20,5 % (2021)
4,0 Koko maa	12,9 % Koko maa	19,4 % Koko maa
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista
9,8 % (2021)	4,6 % (2021)	10,8 % (2021)
8,9 Koko maa	5,1 Koko maa	5,3 % Koko maa

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista
10,4 % (2021)
17,5 % Koko maa

Lähde: Sotkanet

Työikäiset

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta 17,7 % (2022) 19,2 (2021) Koko maa 11,3 %	Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64 -vuotiaat / 1000 vastaavan ikäistä 35,2 (2022) 36,7 (2021) 27,1 (2020) Koko maa: 31,2	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä 2,1 % (2022) 2,4 % (2021) 2,4 % (2020) Koko maa: 2,5	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (HYTE k) 9,9 % (2022) 10 % (2021) 10,2 % (2020) Koko maa: 6,1
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (HYTE k) 10,3 (2021) 8,7 (2020) Koko maa: 7,9	Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta % 12,5 % (2023) 7,5 % (2022) Pohjois-Savo: 10,3 Lähde: www.temtyollisyyskatsaus.fi		

Ikäihmiset

Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä 0,5 % (2022) 0,7 % (2021) 0,6 % Koko maa	Seniorikortti Myydyt kortit / käynnit 915 / 29 922 (2022) 889 / 24 420 (2021)
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (HYTE k) 299,4 (2022) 351,4 (2021) 376,8 (2020) 451,1 (2019) Koko maa: 342,7	Kotona asuvat 75 - 84-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 94,8 % (2021) 94,1 % (2020) 96,0 % Koko maa

Lähde: Sotkanet

3. Toteutetut toimet hyvinvoinnin edistämiseksi lisalnessa vuonna 2022

Vuonna 2022 toteutetut toimenpiteet pohjautuvat laajaan hyvinvointisuunnitelman sekä lisalmen kaupunkistrategian 2030 tavoitteisiin. (KV 27.4.2020)

Tavoite 1. Edistämme terveellistä ja osallistuvaa elämäntapaa

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen huomioidaan kaikissa palveluissa.
- Yksilöä kannustetaan tekemään hyvinvointia ja terveyttä edistäviä päätöksiä.
- Luodaan mahdollisuuksia ja kannustetaan omatoimiseen liikunnan ja kulttuurin harrastamiseen.

Esimerkkejä toteutuneista toimenpiteistä vuonna 2022:

- Varhaiskasvatuksen liikuntakalenteri
- lisalmen harrastaminen mallin toimenpiteet (IHMe) (HYTE k)
- Maksuttomat perhevuorot
- Seniorikortti, tukee yli 65 v liikkumista
- Päätökset harkinnanvaraisten avustusten siirtämisestä Sivistys- ja hyvinvointitoimialalle sekä avustusmäärärahojen pysyminen edellisten vuosien tasolla
- Järjestöyhteistyö ja toimintaryhmien tapaamiset (HYTE k)
- Kirjaston demokratia-hanke "Kirjastosta kansalaiskanava" (kuntalaisia osallistavia tapahtumia)
- Kulttuuripalveluiden osallistava budjetointi vuonna 2022 (kohderyhmänä nuoret aikuiset, kaupunkilaiset yleisesti)
- Kulttuurikasvatussuunnitelmien päivittäminen
- Elämäni kunnossa -markkinointi, jonka myötä kannustetaan monipuoliseen ennaltaehkäisevään harrastamiseen ja omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen matalalla kynnyksellä.

- Nuorisopassi 5.-9. luokkaisille: liikuntaan ja kulttuuriin kannustavia pääsääntöisesti maksuttomia etuja nuorille
- Mielekkään vapaa-ajan tekemisen tarjoaminen harrastusten parissa: ryhmät, tapahtumat ja retket. Nuorten tila Luukun ja nuorisotila Linkin avoin tilatoiminta.
- Mahdollisuus oppia erilaisia valmiuksia ja taitoja: kurssit, Twist-kesätyö
- Kestävän kehityksen taitojen edistäminen ja mahdollistaminen nuorille kaikessa nuorten kanssa tehtävässä työssä: Pieniä Ilmastotekoja -hanke
- Elämänhallinnan ja osallisuuden tukeminen sekä mahdollisuuksien lisääminen koulutukseen ja työhön: etsivä nuorisotyö, Ohjaamo-toiminta
- Nuorten kesätyötuki ja miniyrittäjätuki, joilla mahdollistetaan nuorten ensimmäiset työelämä- ja yrittäjyyskokemukset
- Iisalmi-tuki työllistämisen tueksi, joilla tuetaan haasteellisissa työmarkkina-asemassa olevien hyvinvointia madaltamalla työnantajien kynnystä ottaa heitä töihin

- Life&Career -hanke tavoitteena lisätä työperäistä maahanmuuttoa sekä kehittää asettautumispalveluita koko seutukunnalla.
- Iisalmen uuden uimahallin markkinointisuunnittelu, jolla edistetään Iisalmen keskeisimmän sisäliikuntapaikan houkuttelevuutta ja monipuolisen liikunta- ja hyvinvointiharrastuksen löytämistä eri asiakasryhmissä.
- Kaupungin ja 30 yritys- ja oppilaitoskumppanin yhteisen By Iisalmi -brändistrategian ja vastuullisuuskonseptin jalkautusta sosiaalisen vastuullisuuden Kiireneutraali Iisalmi -kampanjalla.
- Iisalmen kaupungin rekrytointien ja työntekijäpitovoiman kehittäminen yhdessä henkilöstöpalveluiden kanssa toteutetuilla kampanjoilla ja teoilla, joiden myötä kaupunki pystyy turvaamaan osaavan henkilöstön saatavuuden kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeisiin tehtäviin esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.
- Joustavien opintopolkujen rakentaminen ja työllistämisen opinnollistaminen – madalletaan kynnystä kohti työelämää ja parannetaan ihmisten osallisuutta
- EVA käytössä päätöksenteossa koko kaupungin tasolla (HYTE k)
- Hyvinvointijaoston toiminta (HYTE k)
- Voimaa vanhuuteen toimintaa
- Osallisuus kaavahankkeiden eri vaiheissa pidettyjä yleisötilaisuuksia, työpajoja ja kyselyjä 20 kpl

Tavoite 2. Kehitämme viihtyisän, toimivan ja turvallisen elinympäristön.

- Virikkeellinen ja turvallinen fyysinen ympäristö turvataan rakentamalla tai peruskorjaamalla ainakin yksi lähiliikuntapaikka.

Esimerkkejä toteutuneista toimenpiteistä vuonna 2022:

- 2 km uutta kevyen liikenteen väylää Porovedentien ja Ylemmäisentie varteen
- Ohenmäen uusi 18-väyläinen frisbeegolfrata
- Veturitallinrannan parkour-puisto ja rantapuisto
- Mansikkaniemen koulun lähiliikuntapaikka
- Ulkokuntosalilaitteiden uusimiset käynnistettiin
- Eloa lisälmeen -hankkeessa yhteistyössä liden ry:n kanssa kehitetyt uudet yhteisölliset tapahtumat lisäämään elinympäristön viihtyisyyttä, esittelemään palvelutarjontaa ja toki myös kehittämään paikallista elinkeinoelämää.
- Liikuntaolosuhteiden kehittämissuunnitelma valmistui vuosille 2022-2030, Ylä-Savon kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma valmistui
- Asemakaavojen laatiminen Peltosalmen teollisuusalueelle ja Ratapellonkadulle, asuntoalueille asemakaava Linkinniemen alueelle.
- Yleiskaavassa turvataan riittävät tonttialueet asumiseen ja työntekoon, riittävät ja toimivat virkistys-, urheilu- ja julkiset oleskelualueet ihmisille. Lisäksi yleiskaavoissa ja asemakaavoissa luodaan edellytyksiä turvallisille ja viihtyisille reitistöille.
- Erityisen tonttitarjonnan palvelu-, erityis- ja senioriasumisen tonteille. Näillä tonteilla hintaa on kohtuullistettu sosiaalisesti kestävän asuntotuotannon turvaamiseksi.
- Iisalmi Ikääntyvien asuinalue Ylä-Savossa -hankerahoitus. Hankkeessa selvitetään ikääntyneiden asumisen mahdollisuuksia ja olosuhteita sekä tehdään toimenpiteitä niiden kehittämiseksi edelleen.
- Hissivastus: kannustin hissittömien talojen muutokseen
- Ylä-Savon SOTE jakanut liikuesteitä ja lonkkasuojia ikäihmisille

Tavoite 3. Turvaamme perheiden, lasten ja nuorten mahdollisuudet turvalliseen kasvuun ja hyvään oppimiseen.

- Varhaiskasvatuksessa tarjotaan perheiden tarpeisiin sopivia erilaisia vaihtoehtoja.
- Koulutetaan varhaiskasvatuksen henkilöstöä näyttöön perustuvien menetelmien käyttäjiksi.
- Koulut ovat viihtyisiä ja innostavat oppimaan.

Esimerkkejä toteutuneista toimenpiteistä vuonna 2022:

Varhaiskasvatus:

- Varhaiskasvatuksen tuen mallia selkeytettiin siirtymällä varhaiskasvatuslain mukaiseen kolmitasoiseen tukeen.
- Lapsen oikeusturvaa tuen saamisessa vahvisti hallintopäätöksen tekeminen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista yleisen tuen tasolla
- Luovuttiin Malminrannan päiväkodin sisäilmaongelmaisesta väistötilasta
- Kehitettiin perheitä osallistavaa toimintaa ja monitoimijaisia yhteistyötä: liikennepuisto, monialainen perhetapahtuma, avoimen varhaiskasvatuksen hankkeen suunnittelu alkoi
- Kehitettiin joustavan esi- ja alkuopetuksen käytänteitä > hanke yhteistyössä perusopetuksen kanssa, koulutettiin esiopetuksessa ja alkuopetuksessa työskentelevää henkilöstöä

Perusopetus

- Poissaoloihin puuttumisen mallin avulla puututaan koulupoissaoloihin ja sitoutetaan lapsia koulunkäyntiin (HYTE k)
- Liikkuva koulu hanke- kaikki liikkuu Juhani Ahon koulussa
- Turvallisen ravitsemisen teemaviikot
- Hyvän mielen teemaviikot (7 vko)
- Koulussa tehtävä nuorisotyö ja sen kehittäminen (Mitä kuuluu-koulunuorisotyön hanke)
- Yläkoulujen oppilaille maksuton välipala: näkkileipää, ravintorasvaa ja maitoa. Aamupala kokeilu syyslukukauden alussa, jatkuen lukukauden loppuun.
- Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä 97 p (2022), 97 p (2021) (HYTE k)
- Pitkät välitunnit alakouluissa (HYTE k)
- Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastustukia on tehty (HYTE k)
- Kouluavustajien työllistäminen, lisäresurssi oppilaitoksille, n 10 hlöä vuodessa. Tukee oppilaiden hyvinvointia, kun avustajien tuella yksittäiselle oppilaalle jää enemmän aikaa

Lukio

- Lukion vuosittaisessa lukuvuosipalautteessa opiskeluun ja hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä.
- Lukiossa erityisopetusta oli ensimmäistä kertaa koko vuoden neljänä päivänä viikossa, alkoi syksyllä 2021.
- Lukio tutuksi- opintojakson kehittäminen: yhteisöllisyyden ja ryhmytymisen vahvistaminen.
- Hyvinvointia lisääviä toimenpiteitä:
 - Ryhmän tuki
 - Pedagogiset keinot
 - Koulun ja kodin välinen yhteistyö
 - Varhainen ongelmien tunnistaminen ja puuttuminen
 - Monialainen seuranta
 - Osallisuutta, kasvua ja oppimista tukeva toiminta

4. Iisalmen HYTE-kerroin

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan.

HYTE-kerroin määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella:

- toimintaa kuvaavista **prosessi-indikaattoreista** ja
- tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista.

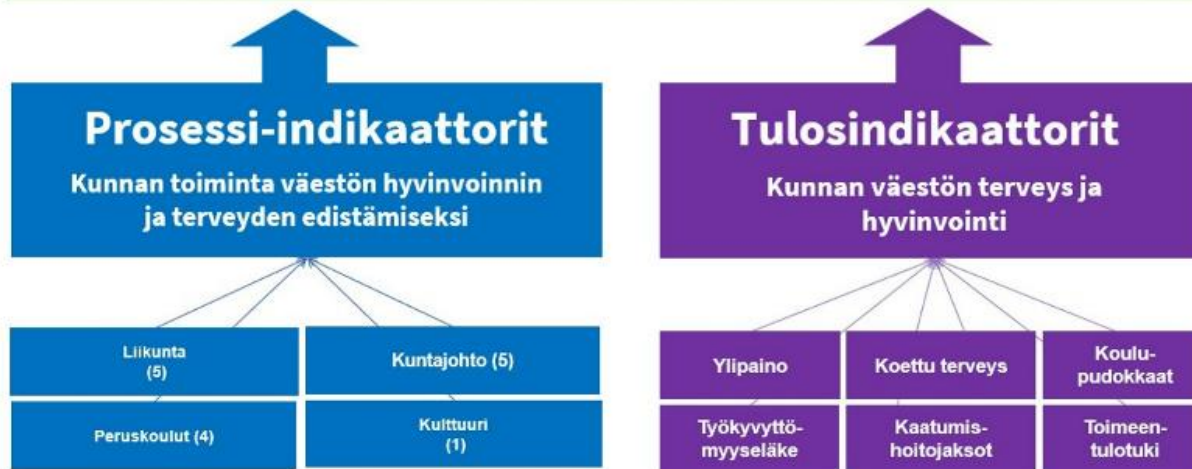
Hyte-kertoimen arvo on Iisalmen kaupungille vuoden 2022 arvion mukaan 447 200 €.

HYTE-kerroin (0 - 100)

Iisalmi

2022	75
2021	71
2020	72

Kuntien HYTE-kerroin

5. Johtopäätökset

Lasten ja nuorten hyvinvoinnissa ja terveydessä voidaan havaita indikaattoritiedon valossa huolestuttavia tuloksia. Yksinäisyyttä kokee huomattavasti suurempi joukko 8. ja 9. luokkalaisista kuin vielä 4. ja 5. luokalla. Yksinäisyyden kokemus ja kokemus siitä, kuinka tärkeä osa on koulu- tai luokkayhteisöä ovat sama suuntaiset. Noin 20 % 8. ja 9. luokan oppilaista ovat kokevat kohtaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Päihteiden käytössä tupakkaa lukuun ottamatta iisalmelaiset nuoret ovat koko maan tasolla. Päivittäin tupakoivien osuus on kuitenkin merkittävästi suurempi Iisalmessa kuin koko maan tulos.

Ylipainoisten 7 – 12-vuotiaiden osuus on noussut ja on selvästi koko maan tulosta korkeampi. Vastaavasti 8. ja 9. luokan oppilaissa ylipainoisten osuus on laskenut ja on koko maan keskiarvoa pienempi. Liikkumisen määrä näyttää laskevan merkittävästi iän karttuessa, lähes puolet 4. ja 5. luokan oppilaista liikkuu vähintään tunnin päivässä, kun vastaava prosentti osuus on vain noin 10 %. MOVE!-mittaus tulos osoittaa sekä 5. ja 8. luokan oppilaiden fyysisen toimintakyvyn olevan mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Tulos on molemmissa ikäluokissa koko maan prosenttiosuuteen nähden heikompi ja toimintakyvyltään heikkojen oppilaiden osuus on kasvanut edelliseen vuoteen nähden. Koululounasta päivittäin syövien osuus on kasvanut edelliseen vuoteen nähden. Alle 8 tuntia nukkuvien osuus 8. ja 9. luokan oppilaiden on maan keskiarvoa korkeampi.

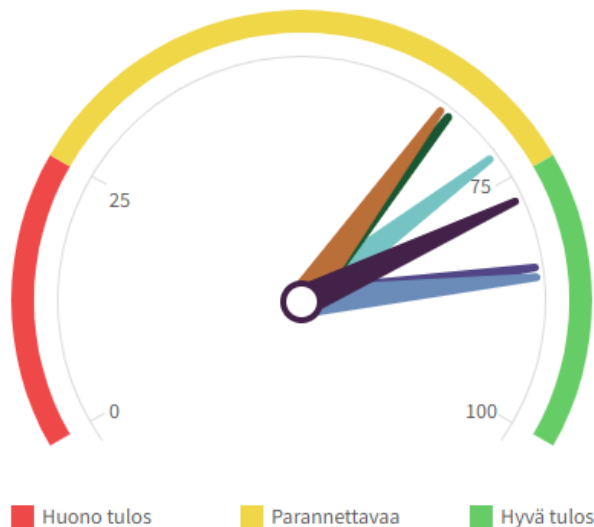
Aikuisväestöstä nuorisotyöttömiä on maan keskiarvoa enemmän vuonna 2022.

Myös työkyvyttömyyseläkettä saavia sekä mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saavia 25 – 64-vuotiaita on maan keskiarvoa enemmän. Pohjois-Savoon verraten työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta on korkeampi. Mielenterveysperusteiset sairaspöissaolat ovat kasvaneet kuluvinä vuosinä.

Ikäihmisillä lonkkamurtumien määrä on laskenut sekä kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot ovat vähentyneet merkittävästi edellisten vuosien aikana. Seniorikorttien myynti on kääntynyt kasvuun koronan jälkeen. Iisalmessa kotona asuvia 75 – 84-vuotiaiden osuus on lähes 95 %.

5.1. Terveyden edistämisen aktiivisuus

Kaikki sektorit : Iisalmi 2022

Pisteet	Iisalmi	Koko maa
Kaikki sektorit	74	68
Kuntajohto	85	79
Perusopetus	65	64
Lukiokoulutus	77	66
Ammatillinen koulutus	..	63
Liikunta	84	72
Perusterveydenhuolto	66	70
Kulttuuri	72	66

Iisalmen terveyden edistämis (TEA)
viisarin kokonaispistemäärä

2022	74
2021	74
2020	76
2019	75

Aineisto päivitetty 25.01.2023

Pistemäärä osoittaa Iisalmen terveydenedistämistyön suunnan. Sektoreista kuntajohto, lukiokoulutus ja liikunta ylsivät hyvään tulokseen. Vastaavasti perusopetuksen, perusterveydenhuollon ja kulttuurin osalta on parannettavaa. Perusopetus ja kulttuuri ovat kuitenkin koko maan keskiarvoa korkeammalla. Perusopetuksen Tea-viisarin osalta tulosta laskevat etenkin psykologimitoitus ja koululääkärimitoitus ja kouluruokailun ajankohta sekä syömiseen varatun ajan pituus. Koko maan tulokseen verrattuna Iisalmen kokonaispistemäärä on korkeampi. (Lähde: TEAviisari, THL)

Todetaan laajan hyvinvointisuunnitelman 2020-2025 tavoitteiden olevan ajankohtaisia.

Vuosiraportti lähetään käsiteltäväksi lautakuntiin, kaupungin hallitukselle ja valtuustolle sekä sitä kautta eri toimialoille.

Hyvinvointijaosto 30.5.2023 § 12

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta 13.6.2023 § 60

Kaupunginhallitus 19.6.2023 § 169

Elämäni
kunnossa
Byiisalmi

ELÄMÄNI KUNNOSSA

kulttuurilla ja liikunnalla

